

CURRENT GLOBAL REVIEWER

Special Issue 60, Vol. 1
Oct. 2022

Peer Reviewed
SJIF

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

Impact Factor – 7.139 ISSN – 2319-8648

Current Global Reviewer

Peer Reviewed Multidisciplinary International Research Journal
PEER REVIEWED & INDEXED JOURNAL

Oct. 2022 Issue - 60 Vol. 1

Chief Editor

Mr. Arun B. Godam

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli

Shaurya Publication, Latur

CURRENT GLOBAL REVIEWER

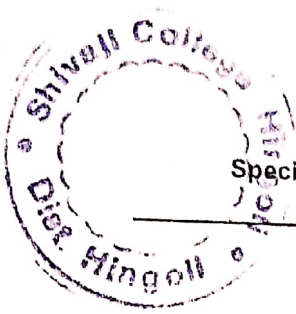
Special Issue 60, Vol. 1
Oct. 2022

Peer Reviewed
SJIF

ISSN : 2319 - 8648
Impact Factor : 7.139

- भारतीय लोकशाही समोरील समकालीन समस्या आणि आव्हाने 157
प्रा.डॉ.पांडुरंग खं. नेवरकर
48. राष्ट्रीय राजकारणातील घटक म्हणून उदय पावलेली राज्ये आणि त्यांचा मर्यादा. 160
डॉ. अंकुश अंबादासराव चव्हाण
49. भारतीय लोकशाही आणि नागरिकांची भूमिका- एक अभ्यास. 163
प्रा.डा.देविदाम ग्यानुजी नरवाडे
50. भारतीय लोकशाही समोरील आव्हाने 167
शिंदे नितीन लक्ष्मणराव
51. लोकशाहीतील प्रसार माध्यमांची भूमिका व महत्व 170
डॉ. मोगले राजेश दत्तात्रय
52. भारतीय लोकशाहीची वाटचाल 172
सुभाष किसनराव पोले
53. भारतीय लोकशाही समोरील आव्हाने 177
प्रा. विकास दशरथ वाघमारे
54. भारतीय लोकशाही तत्व आणि व्यवहार 180
डॉ. अर्जुन येरगे
55. लोकशाहीचा तात्वीक विचार व कार्यपद्धती 182
बालाजी जांबुतकर
56. भारतीय लोकसंख्या वाढ : लोकशाहीपुढील प्रमुख समस्या 186
गणेश नामदेव घोडेकर
57. लोकशाही : लोकशाहीसाठी आवश्यक परिस्थिती 188
अनिल नारायणराव पंडित
58. भारतीय लोकशाही आणि हिंदू कोड बिल 190
सिमला बन्सीधर तुपसमिंद्रे
59. भारतीय लोकशाही व महिला 193
उषा देवराव किरवले.
60. शास्वत विकास इक्वीसर्वी सदी की नई चुनौतियां 197
डॉ.कांबळे सुनील सोजरराव
61. 'खेळातील विकृत राजकारण रोखणे हे भारतीय लोकशाही समोरील एक आव्हान' 199
Dr. Gunaji P. Nalge
62. भारतीय लोकशाही आणि समाज माध्यमे 201
डॉ. जाधव बप्पा संभू
63. क्रीडेच्या माध्यमातून लोकशाही मूल्यांची जोपासना 204
डॉ. संदीप चा. लोंढे

PRINCIPAL
Shivaji College

क्रीडेच्या माध्यमातून लोकशाही मूल्यांची जोपासना

डॉ. संदीप चा. लोंढे
(शारीरिक शिक्षण विभाग प्रमुख),
शिवाजी महाविद्यालय, हिंगोली.

प्रस्तावना

खेळ हे प्रत्येक मानवी जीवनासाठी अत्यंत आवश्यक आहेत जे त्यांना तंदुरुस्त ठेवतात आणि शारीरिक बळ देतात. जीवनाच्या प्रत्येक टप्प्यावर त्याचे खूप महत्त्व आहे. तसेच लोकांचे व्यक्तिमत्व मुधारते. खेळामुळे आपले सर्व अवयव सजग राहतात आणि नियमितपणे कोणत्या ना कोणत्या प्रकारचे खेळ खेळल्याने आपले हृदय मजबूत होते. जुन्या काळापासून खेळांना नेहमीच प्राधान्य दिले जाते आणि आजकाल ते अधिक आकर्षक बनले आहे. शारीरिक हालचालींमुळे रक्तदाबही निरोगी राहतो आणि रक्तवाहिन्या स्वच्छ राहतात. शुगर लेव्हलही कमी होते आणि रोजच्या कामामुळे कोलेस्ट्रॉल कमी होते. वेगवेगळ्या लोकांना खेळात रस असतो पण कृती सर्व खेळांमध्ये सारखीच असते. दिवसेंदिवस अधिक भांडवल/पैसा कमावण्यासाठी खेळ हे मोठे माध्यम बनत आहेत आणि लोकांची मंख्याही वाढत आहे. लहान वयातही खेळ खेळून तुम्ही चांगले आणि काही आजारांपासून मुक्त राहू शकता. खेळ खेळल्याने फुफ्फुसांचे कार्य देखील सुधारते आणि निरोगी बनते कारण अधिक ऑक्सिजनचा पुरवठा होतो. खेळामुळे म्हातारपणातही हाडांची ताकद वाढते. शेवटी, हे कार्यक्रम विद्यार्थ्यांना त्यांच्या समुदायात गुंतून, माहितीपूर्ण निर्णय घेऊन, संवेदनशील राहून आणि इतरांचा आणि पर्यावरणाचा आदर करून, शाळेच्या वातावरणाबाहेर मूल्ये हस्तांतरित करण्यास आणि कृतीत आणण्यास मदत करतात. VETS आत्मविश्वास, सक्रिय आणि निरोगी जीवनशैली निवडी आणि अधिकारांची समज विकसित करण्यात योगदान देते, प्रौढत्वाच्या स्वातंत्र्याच्या ताजुक संक्रमणास समर्थन देते.

उद्दिष्टे

1. क्रीडा माध्यमातील लोकशाही मूल्ये जाणून घेणे
2. क्रीडा क्षेत्रातील समांता न्याय या भूमिकेचा अभ्यास करणे

गृहीतके

1. क्रीडा माध्यमातून लोकशाही मूल्ये जोपासली जातात
2. क्रीडा क्षेत्रात लोकशाहीद्वारे समानता व न्याय मूल्ये रुजविले जातात

सेक्युलॅरिझम, समता, बंधुता, वैज्ञानिक विचार अशी लोकशाहीची विविध पैलू क्रीडा पत्रकारितेद्वारे समाजासमोर मांडण्याचे काम नियमित चालू असते. समानता, स्वातंत्र्य, न्याय, बहुलवाद, सहनशीलता, आदर सहभाग ही लोकशाहीची मूल्ये तळातून मजबूत होत वरपर्यंत पसरायला हवीत, त्यातूनच प्रतिष्ठित जीवन, भयमुक्त मन आणि एकसंध समान प्रगतीची फळे अनुभवता येतील. मुलांना लोकशाही समाजामध्ये राहता यावे यासाठी मूल्ये त्यांच्यामध्ये रुजवणे ही पूर्वअट आहे. घर आणि शाळा यांच्या माध्यमातूनही मूल्ये रुजवणे सर्वात निकडीचे आहे. युनिसेफ पासून लहानशा खेळ्यापर्यंत अनेक संस्था संघटना त्यासाठी कसून प्रयत्न करीत आहेत. UNESCO इंटरनॅशनल कौन्सिल ऑफ स्पोर्ट सायन्स अँड फिजिकल एज्युकेशन, इंटरनॅशनल फेअर प्ले कमिटी, इंटरनॅशनल ऑलिम्पिक कमिटी, इंटरनॅशनल पॅरालिम्पिक कमिटी आणि वर्ल्ड अँटी-डोपिंग एजन्सी (WADA) सोबत सामील झाले आहे. युनेस्कोने जगातील सर्व प्रदेशांमध्ये क्रीडा मूल्यांचे फायदे सादर करणारी अनेक साधने विकसित केली आहेत. व्हॅल्यू एज्युकेशन थ्रू स्पोर्ट (VETS) कार्यक्रम सक्रिय शिक्षणास समर्थन देतात, संज्ञानात्मक कौशल्यांना पूरक असतात आणि विद्यार्थ्यांना वाढत्या प्रमाणात जबाबदारी देतात आणि त्यांची एकाग्रता आणि सहभागाची पातळी वाढवतात. VETS कार्यक्रम लवचिक असतात आणि त्यांच्यामध्ये एक मजबूत क्रॉस-अभ्यासक्रम क्षमता असते; ते विद्यमान अभ्यासक्रमाला बळकटी देऊ शकतात आणि शारीरिक शिक्षण, नागरी आणि नैतिक शिक्षण, पोषण, जीवशास्त्र, कला यासह विविध विषयांवर प्रवाहित केले जाऊ शकतात. शारीरिक क्रियाकलापांमध्ये गुंतलेली मुले परस्पर आदर आणि सहकार्याची चांगली मूल्ये टिकवून ठेवतात. खेळ खेळणे त्यांना जबाबदारी, नेतृत्व आणि जबाबदारी आणि आत्मविश्वासाच्या भावनेने काम करण्यास शिकणे यासारखी कौशल्ये शिकवते. खेळ खेळल्याने तुमचे व्यक्तिमत्त्व घडते आणि आयुष्य चांगल्या पद्धतीने जगायला शिकवते. अशा उपक्रमांमध्ये सहभागी होण्याने तुमच्या जीवनातील चांगली मूल्ये, नैतिकता आणि कौशल्ये शिकवली जातात. व्यक्ती जीवनाकडे सकारात्मक दृष्टिकोन ठेवू लागते आणि

त्यांच्या जीवनातील अडथळ्यांना सहजपणे सामोरे जाऊ शकते. एवढेच नाही तर अशा व्यक्ती सकारात्मकतेने आव्हाने स्वीकारू लागल्याने त्या व्यक्तीमधील तणावाची पातळीही कमी होते. त्यांची कार्यक्षमता वाढते, त्यामुळे ते सहजपणे आव्हाने आत्मविश्वासाने स्वीकारू शकतात. राष्ट्राचा अभिमान खेळ खेळून शिकलेली सर्व चांगली मूल्ये आणि कौशल्ये त्यांना कोणत्याही युद्धक्षेत्रावर विजय मिळवण्यासाठी तयार करू शकतात. अनेक मान्यवर क्रीडा व्यक्तिमत्वांनी विविध क्रीडांगणांवर आपले कर्तृत्व सिद्ध करून आपल्या देशाचे नाव उंचावले आहे. त्यापैकी काही आहेत; सचिन तेंडुलकर, सायना नेहवाल, मेरी कोम, सरदार सिंग, सानिया मिर्झा आणि वरेच काही. ही व्यक्तिमत्त्वे खेळाची आवड असलेल्या सर्वांसाठी प्रेरणादायी आहेत. कठोर परिश्रम आणि समर्पण त्यांना त्यांचे ध्येय गाठण्यात मदत करू शकतात आणि एक दिवस इतरांसाठी प्रेरणा बनू शकतात. खेळातून निष्पक्षता, संघर्षांधणी, समानता, शिस्त, समावेशन, चिकाटी आणि आदर यासारखी मूल्ये शिकवता येतात. शारीरिक शिक्षणातील संघटन व प्रशासनाद्वारे लोकशाही मूल्यांची जोपासना होताना दिसून येते. 'कौन- से साधन को किस तरह प्रयोग करना है ये सब संघटन के द्वारा ही निश्चित किया जाता है'; योग्य खेळाडूंची निवड करणे हे संघटनांचे महत्त्वपूर्ण कार्य आहे. हे कार्य करताना संघटन यांना पक्षपात करता येणार नाही. खेळाडू निवडतांना त्यांच्या क्षमता आणि योग्यता पाहायला हव्यात. 'प्रजातांत्रिक प्रशासन के कार्यक्रम मे सभी प्रशिक्षकों की भावनाओ, स्वतंत्रता तथा भावों का ध्यान रखा जाता है'; अशा संस्थांमध्ये भयमुक्त परिस्थितीत कार्यकर्ते मन लावून काम करतात आणि उद्देश प्राप्त करतात. अशा संस्थांमध्ये कर्मचाऱ्यांमध्ये सहयोगाची भावना जागृत होतात व विविध कार्यक्रमांमध्ये त्यांना भाग घेण्याची प्रेरणा मिळते. आपले लक्ष प्राप्त करण्यासाठी शारीरिक शिक्षण संस्थांना अशा प्रशासन पद्धतींचा प्रयोग करायला हवा. खेळामध्ये मूल्ये शिकण्यासाठी एक सार्वत्रिक फ्रेमवर्क प्रदान करण्याची शक्ती आहे, अशा प्रकारे जबाबदार नागरिकत्वासाठी आवश्यक सॉफ्ट स्किल्सच्या विकासात योगदान देते. खेळामुळे जीवनात शिस्त येते. हे वसण्याची, बोलण्याची, चालण्याची पद्धत शिकवते. खेळाशिवाय मानवी जीवनात खूप कंटाळा येतो, खेळामुळे सर्व पेशी सक्रिय होतात आणि शरीर सक्रिय, तंदुरुस्त आणि सडपातळ राहते. खेळामुळे विचार करण्याची क्षमता सुधारते आणि मनाचा ताण कमी होतो.

संदर्भ -

1. सुनील बालायन (2005) शारीरिक शिक्षा एवम खेल कुद मे संघटन तथा प्रशासन, जैन मीडिया ग्राफिक्स, दिल्ली 35. पे नं 80
2. कंवर आर. सी. (1998) शारीरिक शिक्षा संगठन एवं प्रशासन, अमित ब्रदर्स पब्लिकेशन, नागपुर.
3. डॉ. दीपक पवार (2022) लोकशाही मजबूत होताना, मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालय, महाराष्ट्र राज्य.
4. <https://bahuvidh.com>
5. <https://en.unesco.org/themes/sport-and-anti-doping/sports-values-education>
6. <https://www.vedantu.com/english/importance-of-sports-essay>

PRINCIPAL
Shivaji College
Hingoli, Dist. Hingoli